

Dr Ilija MITIĆ

Dubrovnik

O mletačkim nametima za dubrovačke brodove u plovidbi Jadranom

U borbi za prevlast nad Jadranom Republika Venecija je postala gospodar tog mora i nad njim je vladala više od tri posljednja stoljeća svoje samostalnosti, tako da je cijeli Jadran postao njen »golfo di Venezia«. Nasuprot Veneciji, na našoj istočnoj obali Jadrana uspio je Dubrovnik da se afirmira kao zna-

čajan slobodni trgovačko-pomorski centar uspješno koristeći svoj položaj i druge prednosti za razvitak trgovine sa Balkanom i pomorskim zemljama. Dubrovnik ni za vrijeme mletačke dominacije (1205—1358. g.) nije bio spriječavan u kopnenoj trgovini, dok je poslije vlasti Venecije snažno razvio svoje pomorstvo

i sve ostale grane svoje privrede i to u vrijeme dok su ostali gradovi na istočnoj jadranskoj obali održavali vrlo skromne ekonomske veze sa svojim zaleđem i skoro se sasvim povlačili sa mora. U borbi za prevlast nad Jadranom Venecija je morala doći u sukob sa Dubrovnikom. Dubrovnik je kao nezavisna Republika doživio veliki ekonomski, politički i kulturni prosperitet i na taj je način postao opasan trgovački konkurent Venecije. Vladajući položaj Venecije na području Jadrana naneo je Dubrovčanima velike štete i gubitke ali je i pored toga Dubrovnik, predstavljao (pored Ankone) glavnu smetnju mletačkoj vlasti na Jadraniu.

U okviru više manje neprekidne diplomatsko-političke borbe koju je Dubrovnik morao da vodi sa Mlečanima tokom XVII i XVIII stoljeća, Dubrovčani su bili zaokupljeni i jednim posebnim pitanjem iz odnosa sa Venecijom koje je prijetilo slobodi dubrovačke pomorske trgovine. To je bilo pitanje plaćanja Veneciji određenog nameta (daće) za slobodnu plovidbu po Jadraniu (tzv. »il transito«).

Dubrovnik je za vrijeme vlasti Venecije priznao mletačko gospodarstvo na moru, a među arhivskim dokumentima nalazimo i jedno pismo iz 1461. g., upućeno tadašnjem venecijanskom duždu, kojim Dubrovnik i formalno priznaje to gospodarstvo. Priznavajući Veneciji vlast odnosno jurisdikciju nad Jadranom Dubrovčani nisu smjeli na tom moru imati naoružane brodove pa su tako dubrovački brodovi bili izloženi čestim napadima gusara, jer je pravo zaštite pripadalo samo mletačkim galijama. U jadranskoj pomorskoj trgovini jedno od spornih pitanja između Dubrovnika i Venecije bilo je ubiranje određene daće od dubrovačkih brodova za slobodan prolaz Jadranom čime je na vidan način bila priznata dominacija Venecije na tom moru. Ova se daća plaćala u početku prema broju jarbola koje je brod imao, dok su mali brodovi i oni koji su plovili za Veneciju ili iz nje bili oslobođeni ovog nameta. Dubrovčani su više puta, tokom XVII i XVIII stoljeća, pokušali da se ovog tereta oslobode ali im to nije uspjelo, pa su isti plaćali u raznim oblicima sve do pada Republike Venecije. Naredbom mletačkog Senata od 11. VIII 1635. g. daća se više nije plaćala prema broju brodskih jarbola kao ranije već je bilo određeno da dubrovački brodovi koji plove za razne jadranske luke plaćaju daću prema veličini broda i to 10 dukata veliki, a 5 dukata mali brod, time da oni brodovi pod dubrovačkom zastavom koji plove za Veneciju ne plaćaju nikakve daće već samo određenu lučku taksu. Mletački je kapetan Jadrana (tzv. »capitano del Golfo«) za neplaćenu daću izdavao posebnu potvrdu kapetanu dubrovačkog broda kao i kapetanima drugih stranih brodova koji su također bili dužni da plaćaju ovaj namet.

Krajem XVII i u prvoj polovini XVIII stoljeća pojedini su mletački kapetani mora zahtijevali od dubrovačkih brodova da im plate veću daću za slobodan prolaz Jadranom nego što je to bilo određeno naredbom iz 1635. g. ili su pak neosnovano naplaćivali daće i od onih dubrovačkih brodova koji su nosili teret u Veneciju. Zlorabeći ovo svoje pravo Mlečani su, prema izjavi dubrovačkih kapetana, tražili daću čak i od onih dubrovačkih čamaca koji su plovili od mjesta do mjesta u vodama dubrovačke države, kao i od brodova koji su ulazili ili izlazili iz dubrovačke luke, radi čega se jedan mletački brod-feluka neprekidno nalazila u dubrovačkom obalnom moru. Opće slabljenje Venecije na Jadraniu kao i jačanje Austrije na tom moru prisililo je Mlečane da tokom prve polovine XVIII stoljeća odustanu od daljeg naplaćivanja daće od svih brodova koji prolaze Jadraniem, a da

taj namet zadrže samo za dubrovačke brodove. Međutim, dubrovački kapetani nisu ostali potpuno ravnodušni ovim postupkom Mlečana pa su, da bi izbjegli plaćanje daće, podizali na jarbol svog broda zastavu koje druge zemlje, ponajviše austrijsku, što je veoma ogorčilo vladu Venecije koja je zaprijetila da će otežati slobodnu plovidbu dubrovačkih brodova po Jadraniu. Da bi se riješile ove kao i neke druge nesuglasice nastale između Dubrovnika i Venecije, uz posredovanje Turske, sazvani su u Travnik (1754. g.) predstavnici jedne i druge strane koji su se suglasili (tzv. Travnička arbitraža) da će ubuduće, umjesto naplaćivanja daće od dubrovačkih brodova, Dubrovčani svake treće godine pokloniti mletačkom zapovjedniku Jadrana srebrnu zdjelu u vrijednosti od 20 mletačkih cekina kao naknadu za nesmetanu plovidbu Jadraniem. Tom je prilikom data garancija Dubrovčanima da Mlečani neće sjeći njihove šume niti smetati dubrovačke brodove u njihovom obalnom moru u kojem su samo oni imali pravo ribolova i vađenja koralja. Iako je Travničkim sporazumom uveliko ograničeno gospodarstvo Venecije na Jadraniu, naročito u odnosu na Dubrovnik, ipak su Dubrovčani plaćali Veneciji sve do njezinog pada određeni, makar i simboličan namet za slobodnu plovidbu tim morem.

Izgleda da je tokom druge polovine XVIII stoljeća darivanje srebrne zdjele mletačkom zapovjedniku Jadrana svake treće godine, zamijenjeno opet sa godišnjim plaćanjem određenog novčanog iznosa na ime slobodne plovidbe po Jadraniu, što je trajalo sve do ukidanja Venecije kao države. To zaključujemo iz pisma upućenog dubrovačkoj vladi krajem rujna 1797. g., dakle poslije pada Venecije, kojim joj njezin konzul Pagani iz Marselja javlja da se u tamošnjim službenim novinama postavilo pitanje tko ima pravo da koristi 110 tisuća lira koji je iznos Dubrovnik godišnje plaćao Veneciji, te da to pitanje treba biti podneseno Bonaparti.

Pored navedene daće koja je uglavnom bila uperena protiv Dubrovčana i njihove plovidbe po Jadraniu, Mlečani su još i na druge načine, u prvom redu raznim taksama, neopravdanim zavođenjem karantene i sličnim mjerama pokušali da sputaju i oslabe dubrovačku pomorsku trgovinu. Dubrovnik se, međutim, kao mala država na granici dva svijeta, zapadnog-kršćanskog i istočnog koji se nalazio pod turskom dominacijom, kao tampon država koju su podržavale obje strane zadržao i očuvao nekoliko stoljeća. Tome je razlog što ni Venecija nije nikad pokušala silom da ga zauzme bojeći se rata i zamjeranja jednoj ili drugoj strani, a jedino što joj je preostalo bilo je to da ga ne prizna republikom i da mu na sve moguće načine oteža život ne bi li ga barem na taj način uspjela pokoriti. Međutim, elastičnost dubrovačke vlade u prilagođavanju momentalnim ekonomskim i političkim prilikama, uz istovremenu zaštitu drugih država, omogućilo je održavanje dubrovačke pomorske trgovine po Jadraniu, kao i po čitavom Mediteranu, bez obzira na postupke i protivljenje Republike Venecije, koju je Dubrovnik kao Republika ipak nadživio više od deset godina.

Bilješke i literatura

- 1) S. Ljubić, O odnošajih među republikom Mletačkom i Dubrovnikom, Rad JAZU., 53, 54, Zagreb 1880. g.; Isti, Poslanice dubrovačke na Mletačku republiku, Starine JAZU., XV, Zagreb 1883. g.; V. Makušev, Isprave za odnošaj Dubrovnika prema Veneciji, Starine JAZU., Zagreb 1905. g.
- 2) Prepiska, 18. st., br. 142.3181; br. 78.3117; br. 121.4160; br. 121.3161; br. 76.3115 (Historijski arhiv u Dubrovniku).